

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอ่าน คือ เส้นทางสู่ความสำเร็จ การอ่านเป็นนิสัยสำคัญในวิถีชีวิตก่อให้เกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่สำคัญตลอดชีวิต (กรมวิชาการ. 2546 ก : 7) การใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นพื้นฐานของการปรับตัวให้ก้าวทันเทคโนโลยีที่กำลังพัฒนาอยู่ในปัจจุบัน ปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้คือการอ่าน คนที่อ่านมากเรียนรู้มากก็สามารถปรับตัวให้ทันยุคทันสมัยได้ตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 27)

การจัดการศึกษาดำเนินไปอย่างไรก็ตาม กำหนดให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคือ...จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ทุกด้านไว้ในทุกวิชา ส่งเสริมให้ผู้สอนจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ มีความรอบรู้และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546 : 12)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่สำคัญคือเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและแสวงหาความรู้ที่มีคุณค่าในการดำรงชีวิต การทำงานและการพัฒนาสติปัญญา ดังนั้นการอ่านจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้ทางวิชาการและข้อมูลข่าวสารต่างๆ และนำความรู้ที่ได้จากการอ่านการศึกษาค้นคว้ามาพัฒนาความคิดได้อย่างเหมาะสม มีคุณค่าต่อตนเองและส่วนรวม (กรมวิชาการ. 2545 : 1)

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาผู้เรียนให้มีนิสัยรักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา สอดคล้องหลักปรัชญาการศึกษาคือการศึกษาตลอดชีวิต หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กล่าวถึงการอ่านและนิสัยรักการอ่านหลายครั้ง ยกตัวอย่างตอนหนึ่งของบทนำว่า "ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน" ทั้งยังกล่าวไว้ในส่วนของจุดมุ่งหมายว่า "ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้ ... 2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน รักการค้นคว้า... (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 40)

จากความข้างต้น ขอมแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การอ่านมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่ง การสอนให้เด็กอ่านออกเขียนได้แต่ประการเดียวยังไม่เพียงพอ จำเป็นต้องปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้กับนักเรียนด้วยเพราะ การอ่าน เป็นนิสัยอย่างหนึ่งที่จะสร้างสรรค์และส่งเสริมกันได้ โดยใช้เวลาเพียงเล็กน้อยและปฏิบัติเป็นประจำ ทั้งนี้บุคคลผู้ที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะช่วยวางรากฐานมั่นคงนี้ไว้คือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้บริหารการศึกษา หน่วยงานราชการ (ฉวีวรรณ อุทกนันท์. 2542 : 60 - 69)

สภาพการอ่านของคนไทยนั้นอยู่ในระดับน้อยมากกล่าวคือโดยทั่วไปจะพบว่าคนไทยนั้นปล่อยเวลาเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ปรารภว่าประเทศไทยเป็นประเทศด้อยพัฒนาในด้านการอ่านหนังสือ โดยให้สถิติว่าพลเมืองไทย 50 ล้านคน เฉลี่ยแล้วอ่านหนังสือคนละ 5 หน้ากระดาษต่อปี ซึ่งเป็นอัตราที่น้อยมาก (ศรีรัตน์ เจริญกลิ่นจันทร์. 2542 : 34) จากการสำรวจสภาพการอ่านของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2544 พบว่าคนไทยอ่านหนังสือโดยเฉลี่ย 2.99 นาที/ปี ในกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป อ่านหนังสือ 4.43 นาที/ปี ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับดีของคนไทย ส่วนในกลุ่มที่น่าเป็นห่วงคือ ระหว่างอายุ 10 - 14 ปี อ่านหนังสือ 1.28 นาที/ปี สรุปโดยรวมแล้วคนไทยอ่านหนังสือ 8 บรรทัด/ปี(ผลสำรวจเรื่องการอ่าน. 2548 : 30) จากข้อมูลดังกล่าว สรุปสาเหตุปัญหาที่ทำให้คนไทยขาดนิสัยรักการอ่าน คือ ไม่เห็นความสำคัญของการอ่าน ขาดวัสดุการอ่าน สภาพเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวย ความบกพร่องของร่างกายและสมอง ขาดความพร้อมที่จะอ่าน อิทธิพลของสื่ออื่นๆ ที่สำคัญขาดการกระตุ้นและส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน (ศรีรัตน์ เจริญกลิ่นจันทร์. 2542 : 35)ปัญหาการอ่านโดยทั่วไปอาจสรุปได้ 3 ประการคือ อ่านไม่ออก อ่านไม่เป็นและไม่อ่าน ปัญหาการอ่านไม่ออกนั้น คงต้องหาจุดแก้ไขในระบบการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลเป็นต้นไป การอ่านไม่ใช่ว่าต้องแก้ไขทั้งระบบการจัดการศึกษาอย่างไรก็ตามปัญหาสำคัญที่สุดของการอ่านนั้นอยู่ที่"ไม่อ่าน" เพราะแม้คนอ่านหนังสือออกก็ยังไม่ยอมอ่าน ดังนั้น จึงต้องรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน มนุษย์ชาตินั้นฟังและพูดได้ก่อนการอ่านและการเขียน การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนมักจะเริ่มต้นและพัฒนาในระบบโรงเรียนมากกว่าจะมีลักษณะเป็นการอ่านเพื่อความรู้ความเข้าใจต่าง ๆ เมื่อได้ศึกษาสูงขึ้นจึงเรียนรู้การอ่านข้อความที่มีรูปแบบและเนื้อหายากขึ้น (กรมวิชาการ. 2546 ข : 56)

จากสภาพปัญหาการอ่านดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศในปี 2546 เป็น"ปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี เนื่องในวโรกาส ทรงเจริญพระชนมายุ 48 พรรษา" ได้กำหนดให้โรงเรียน ทุกโรงเรียนจัดกิจกรรม "วางทุกคน อ่านทุกคน"อย่างต่อเนื่องโดยมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียน ครู ผู้บริหาร พ่อแม่ผู้ปกครอง และประชาชน รวมพลกันเทิดพระเกียรติ ด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้

อันจะปลูกฝังนิสัยให้เด็กไทยรักการอ่านและให้การอ่านนำสู่ความใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดชีวิต ซึ่งเป็น การสร้างสรรค์สังคมแห่งปัญญาในประเทศ ทั้งในระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับ โรงเรียน ในระดับโรงเรียนได้กำหนดให้จัดกิจกรรม "วางทูลงาน อ่านทุกคน" วันละอย่างน้อย 15 นาทีและกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน อย่างหลากหลายตลอดปีทุกโรงเรียน โดยจัดดำเนินโครงการ รักการอ่าน สานสู่ฝัน เพื่อกระตุ้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ของโรงเรียนและเพื่อคัดเลือก ขกของส่งเสริมการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ตามมาตรการเพื่อส่งเสริมการอ่านของโรงเรียน ว่าประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด จากผลการประเมินเพื่อขอกยงเชิดชูและให้รางวัลโรงเรียนที่ สามารถดำเนินการจนประสบผลสำเร็จ ในการจัดกิจกรรมตามโครงการ รักการอ่าน สานสู่ฝัน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยการประเมินของกลุ่มงาน นิเทศติดตามและประเมินผลระบบการบริหารและการจัดการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2547 ในสาขากิจกรรมส่งเสริมยอดนักอ่าน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(เดิม) ของสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 พบว่ามีโรงเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินเพียง 1 โรงเรียนและไม่มี โรงเรียนได้รับการคัดเลือกเพื่อรับรางวัลตามเกณฑ์การประเมินของโครงการรักการอ่าน สานสู่ฝัน สาขากิจกรรมส่งเสริมยอดนักอ่านของกระทรวงศึกษาธิการ(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1. 2547 : 1 - 11)

ดังนั้น เพื่อให้ทราบถึงผลการดำเนินงานตามแผนของโครงการที่กำหนดไว้ ซึ่งจะทรา ทำให้ทราบถึงผลการดำเนินงาน ข้อบกพร่อง จุดเด่น จุดด้อย ปัญหาอุปสรรคของโครงการ ผู้วิจัยจึงมี ความสนใจที่จะประเมินโครงการรักการอ่าน สานสู่ฝัน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 เพื่อสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุง การดำเนินงานตามโครงการให้มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้

เพื่อประเมินผลการดำเนินงานโครงการรักการอ่าน สานสู่ฝัน ของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูบรรณารักษ์ ใน 4 ด้านดังนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อม
2. ด้านปัจจัยนำเข้า
3. ด้านกระบวนการ
4. ด้านผลผลิต

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งประเมินผลการดำเนินงานในโครงการรกรักอ่าน สถานสู่ฝัน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยใช้แบบจำลองการประเมินของซีป (CIPP Model) เป็นแนวทางการประเมินใน 4 ด้าน ดังนี้คือ

1. ด้านสภาพแวดล้อม เป็นการประเมินเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานของโครงการในเรื่องของหลักการและวัตถุประสงค์ ว่ามีความเหมาะสมและการปฏิบัติมากน้อยเพียงใด
2. ด้านปัจจัยนำเข้า เป็นการประเมินเกี่ยวกับความเพียงพอของทรัพยากรและการปฏิบัติเพื่อระดมทรัพยากรที่นำมาใช้ในการดำเนินงานโครงการ ซึ่งประกอบด้วย บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์และงบประมาณ
3. ด้านกระบวนการ เป็นการประเมินเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการว่ามีความสำเร็จและการปฏิบัติมากน้อยเพียงใดในเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการและกิจกรรมดำเนินงาน
4. ด้านผลผลิต เป็นการประเมินเกี่ยวกับความสำเร็จและมีคุณภาพของผลผลิตตามความพึงพอใจ ของผู้บริหารและครูบรรณารักษ์ว่ามีผลที่เกิดขึ้นกับโรงเรียนและนักเรียน มากน้อยเพียงใด

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน และครูบรรณารักษ์ โรงเรียนละ 1 คน ของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 จำนวน 88 โรงเรียน รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 176 คน

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากร คือ ผู้บริหารและครูบรรณารักษ์ โดยการสุ่มตัวอย่าง จากการใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของ เครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (ตุวิมล ศิริกานันท์, 2545 : 82) ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย จำนวนทั้งสิ้น 120 คน

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ ผลการประเมิน โรงเรียนด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

นิยามศัพท์เฉพาะ

โครงการรักการอ่าน สาธิตสู่ฝัน หมายถึง โครงการที่กระทรวงศึกษาธิการจัดดำเนินการขึ้นเพื่อยกย่องสถานศึกษาที่จัดกิจกรรมในการส่งเสริมการอ่านสาขาขอนักอ่านในปีการศึกษา 2546 "ปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ 48 พรรษา" โดยมีวัตถุประสงค์ให้ นักเรียน ผู้บริหาร ครู พ่อแม่ ผู้ปกครองและประชาชนรวมพลังกันเทิดพระเกียรติ ด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ อันจะปลูกฝังนิสัยให้เด็กไทยรักการอ่านและให้การอ่านนำสู่ความ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนตลอดชีวิต ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์สังคมแห่งปัญญาในประเทศ ทั้งระดับประเทศ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับโรงเรียน

การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการวัดที่มีการรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีระบบเพื่อนำไปใช้ในการตรวจสอบการดำเนินงานของโครงการรักการอ่าน สาธิตสู่ฝัน ในการวิจัยครั้งนี้ ได้นำรูปแบบซิป (CIPP Model) มาใช้ในการประเมินโครงการ ประกอบด้วย การประเมินองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้รักษาราชการในตำแหน่งในกรณีไม่มีผู้บริหารโรงเรียน

ครูบรรณารักษ์ หมายถึง ข้าราชการครูครูที่รับผิดชอบกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและหรือครูบรรณารักษ์

โรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาที่มีนักเรียน ตั้งแต่ 120 คน ขึ้นไป ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(เดิม) อนึ่ง ในการวิจัยครั้งนี้ ไม่นับรวมถึงโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญ(เดิม) และโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน(เดิม) เนื่องจากมีปัจจัยความเป็นมาแตกต่างกับโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน หมายถึง การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อกระตุ้น ชักจูง เปิดโอกาส และแนะแนวทางการอ่านให้นักเรียนเพื่อเกิดความสนใจในการอ่านหนังสือนำไปสู่นิสัยรักการอ่าน ได้แก่ การจัดกิจกรรม วาดภาพ อ่านทุกคน การจัดกิจกรรมตามมาตรการส่งเสริมการอ่านของกระทรวงศึกษาธิการ การจัดนิทรรศการ การเล่านิทาน การแนะนำหนังสือ การแข่งขันตอบปัญหา และกิจกรรมอื่นๆนอกจากนี้ เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆได้

นิสัยรักการอ่าน หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของนักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมตามโครงการรักการอ่าน สานต่อฝัน เพื่อให้เกิดความสนใจและการชอบอ่านหนังสือเห็นความสำคัญของการอ่าน เห็นความจำเป็นของการอ่าน หรือมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการอ่านอ่าน เช่น ดูหนังสือ ดูรูปภาพจากหนังสือ รู้จักใช้เวลาว่างเพื่อการอ่าน และอ่านหนังสือสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบสภาพการดำเนินงาน โครงการรักการอ่าน สานต่อฝัน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามทรสวรรค์ เขต 1
2. เป็นแนวทางแก่ครูบรรณรักษ์และผู้บริหารโรงเรียนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้อย่างเหมาะสม
3. เป็นแนวทางแก่ครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้อย่างเหมาะสม